

ЦИГУРА Г.О.

*Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка,
м. Чернігів*

Стандарт вищої освіти та професійна компетентність майбутніх фахівців фізичної культури і спорту в інтересах сталого розвитку

Анотація. Проаналізовано стандарт вищої освіти України зі спеціальності 017 Фізична культура і спорт з позицій можливості формування у майбутніх фахівців фізичної культури і спорту професійної компетентності для освітньої діяльності в інтересах сталого розвитку.

Ключові слова: компетентність, підготовка фахівців фізичної культури і спорту, освіта для сталого розвитку, освітня програма, стандарт вищої освіти.

Вступ. Зважаючи на постійне поглиблення існуючих глобальних проблем людства і появу нових, міжнародна спільнота науковців для їх подолання запропонувала антикризову світову політику, яка отримала назву «сталого розвитку суспільства» [4]. Вона стартувала з 1992р., і провідне значення для її втілення було відведене освіті. В Європі активно почали проводити освітню діяльність для сталого розвитку, вводючи відповідні питання в освітні програми, а період 2005 – 2014рр. ООН було проголошено Декадою освіти для сталого розвитку.

Процес інтеграції України у світовий європейський простір та тенденції європейської освіти накладають свій відбиток на розвиток освітньої галузі в нашій державі. Нові стандарти вищої освіти України базуються на компетентісному підході і поділяють філософію (принципи і цінності) Європейського простору вищої освіти [2]. Стандарти вищої освіти містять ряд складових, серед яких перелік компетентностей випускника, де виокремлено інтегральну, загальні та спеціальні (фахові, предметні) компетентності, та нормативний зміст підготовки здобувачів вищої освіти, сформульований у термінах результатів навчання.

За твердженням А. Хуторського(2009), єдиного узгодженого визначення та переліку компетентностей не існує, адже компетентності – це замовлення суспільства на підготовку його громадян і такий перелік багато в чому визначається узгодженою позицією соціуму в конкретній країні або регіоні. В наукових колах є багато спроб визначити поняття «компетентність» з освітньої точки зору. Одним з перших було сформульоване таке робоче визначення поняття «компетентність» – «готовність учня використовувати засвоєні знання, навчальні вміння та навички, а також способи діяльності в житті для рішення практичних і теоретичних задач» [3]. Ми не будемо у цій роботі зупинятися на різних позиціях щодо визначення зазначеного терміну, відмітимо лише, що висвітленням особливостей підготовки фахівців фізичної культури і спорту в свій час переймалася велика кількість науковців, які розглядали найрізноманітніші аспекти цього питання: О. Петунін (1993), В. Фідельський

(1993), М. Данилко (2000), А. Черноштан (2002), Л. Сущенко(2003), А. Забора (2003) Г. Кондрацька (2003) О. Кругляк (2005), Л. Іванова (2006), В. Пасічник (2009), О. Свєртнев (2010), П. Джури́нський (2010), Ю. Драгнєв (2011), Л. Демінська (2012), А. Конох (2012), А. Чепелюк (2014), Б. Без'язичний(2015) та багато інших.

Питання підготовки фахівців фізичної культури і спорту до освітньої діяльності для сталого розвитку є новим і невисвітленим, що зумовлює його актуальність.

Мета та завдання дослідження. Аналіз стандарту вищої освіти України зі спеціальності 017 Фізична культура і спорт з позицій формування у майбутніх фахівців фізичної культури і спорту професійної компетентності для сталого розвитку та втілення її у результатах навчання.

Матеріал і методи дослідження. Стандарт вищої освіти України зі спеціальності 017 Фізична культура і спорт [1], навчальні програми з фізичної культури для закладів загальної середньої освіти (5–9 класів, 10-11 класів) [1]. Методи аналізу, синтезу та узагальнення інформації.

Результати дослідження та їх обговорення. Розглянувши стандарт вищої освіти України зі спеціальності 017 Фізична культура і спорт, можна констатувати, що інтегральна компетентність майбутнього фахівця фізичної культури і спорту представлена узагальненим описом кваліфікаційного рівня, який виражає основні компетентнісні характеристики щодо результатів навчання та/або професійної діяльності [2] і формується як «здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми у сфері фізичної культури і спорту або у процесі навчання, що передбачає застосування теорій та методів наук з фізичного виховання і спорту, та характеризується комплексністю та невизначеністю умов»[1]. Загальні компетентності майбутніх фахівців фізичної культури і спорту, яких Стандартом визначено 12, мають універсальний характер. Передбачено, що вони здобуваються в межах певної освітньої програми, не залежать від предметної області, але є важливими для успішної подальшої професійної та соціальної діяльності здобувача вищої освіти [2]. Серед загальних компетентностей деякі з них є досить об'ємними за формулюванням (ЗК2 і ЗК3), але в разі їх успішного формування, сприятимуть здійсненню майбутніми фахівцями фізичної культури і спорту освітньої діяльності для сталого розвитку. Так, ЗК2 передбачає «здатність усвідомлювати цінності громадянського (демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку». ЗК3 не має безпосереднього формулювання «для сталого розвитку», але зорієнтована на «здатність примножувати досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області (фізичної культури і спорту), її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства».

Оскільки фізична культура і спорт займає вагомє місце у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, адже істотний відсоток населення задіяний у цій галузі, то фізичну культуру і спорт ми розглядаємо як таку, що має значний вплив на спрямування суспільства шляхом сталого розвитку. Підтвердженням цього є те, що з 2018 року ООН

визнала спорт однією з рушійних сил сталого розвитку нарівні з освітою[5]. І роль реалізації освітньої та просвітньої діяльності для сталого розвитку, можуть взяти на себе фахівці фізичної культури і спорту. Адже випускники факультетів фізичного виховання працюють як у секторі формальної, так і неформальної освіти, їх професійна діяльність пов'язана з людьми різних вікових категорій – від дітей до людей поважного віку. Тому, підготувавши і залучивши цих фахівців до реалізації стратегії сталого розвитку через систему освіти, ми будемо сприяти сталому розвитку через системи формальної і неформальної освіти; засвоєнню педагогами знань, які дозволяють залучати питання стійкого розвитку до їх професійної діяльності. Підґрунтям для цього є Стандарт вищої освіти зі спеціальності 017 Фізична культура і спорт, яким передбачено формування вище вказаних необхідних для цього загальних компетентностей[1]. На нашу думку, у проєкті цього Стандарту формулювання компетентності для сталого розвитку було більш компактне і чітке та звучало як «прагнення до збереження навколишнього середовища, реалізації концепції сталого розвитку людства». Тому під час розробки і затвердження Стандарту вищої освіти України зі спеціальності 014.11 Середня освіта (фізична культура) ми рекомендуємо зберегти саме таке формулювання загальної компетентності для сталого розвитку. Адже навчальні програми з фізичної культури для закладів загальної середньої освіти (5–9 класів, 10-11 класів) мають ключові компетентності й наскрізні змістові лінії, які відображають положення Стратегії сталого розвитку і потребують від учителя володіння відповідними знаннями і вміннями [1]. Так, у навчальних програмах з фізичної культури вказано, що під час навчання фізичної культури, наприклад:

- основними компонентами компетентності у природничих науках і технологіях є: розуміння гармонійної взаємодії людини і природи, сприймання екологічного довкілля як ідеального простору для реалізації фізичної активності людини, ціннісне ставлення до навколишнього середовища як до потенційного джерела здоров'я, усвідомлення важливості бережливого природокористування;

- компетентність екологічна грамотність і здорове життя формує свідоме ставлення до власного здоров'я та здоров'я інших; дотриматися правил безпечної поведінки під час різних форм фізичного виховання.

Додатково це наголошується через змістові лінії програм: «Екологічна безпека та сталий розвиток», «Громадянська відповідальність», «Здоров'я і безпека». Тобто, оновлені програми з фізичної культури для закладів загальної середньої освіти потребують від учителя відповідно сформованих компетентностей.

Серед спеціальних (фахових, предметних) компетентностей майбутніх фахівців фізичної культури і спорту у діючому нині Стандарті вищої освіти зі спеціальності 017 Фізична культура і спорт не передбачено таких, які спрямовані конкретно на сталий розвиток, хоча у проєкті однією з фахових компетентностей була: «обирає головні підходи та засоби збереження життя; дотримується основних положень збереження навколишнього середовища у професійній діяльності». Проте, формування загальних компетентностей, які

стосуються сталого розвитку, допоможуть у формуванні таких спеціальних компетентностей як: ФК2 «здатність до супроводження та участі спортсменів у змаганнях», ФК3 «здатність до організації оздоровчо-рекреаційної рухової активності різних груп населення», ФК4 «здатність визначати заходи з фізкультурно-спортивної реабілітації», ФК5 «здатність зміцнювати здоров'я», ФК12 «здатність використовувати спортивні споруди», ФК13 «здатність застосовувати сучасні технології управління суб'єктами сфери фізичної культури і спорту», ФК14 «здатність до безперервного професійного розвитку».

Стандартом вищої освіти зі спеціальності 017 Фізична культура і спорт [1] визначено, що набуті майбутніми фахівцями фізичної культури і спорту професійні компетентності для реалізації освітньої діяльності в інтересах сталого розвитку сприятимуть здійсненню професійної та подальшої навчальної діяльності та будуть виражені в таких результатах навчання: РН1 «здійснювати аналіз суспільних процесів у сфері фізичної культури і спорту, демонструвати власне бачення шляхів розв'язання існуючих проблем»; РН12 «Аналізувати процеси становлення та розвитку різних напрямів спорту, олімпійського руху та олімпійської освіти на міжнародному та національному рівнях»; РН21 «застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати».

На нашу думку, набуті професійні компетентності з питань реалізації освітньої діяльності для сталого розвитку знайдуть своє відображення і в таких результатах навчання як: РН4 «демонструвати критичне та самокритичне мислення»; РН8 «здійснювати організацію і проведення спортивних змагань»; РН9 «демонструвати готовність до зміцнення особистого і громадянського здоров'я шляхом використання різних чинників здорового способу життя»; РН 11 «обґрунтовувати вибір заходів з фізкультурно-спортивної реабілітації»; РН 15 «обґрунтовувати вибір засобів профілактики та перенапруження систем організму»; РН 19 «аргументувати управлінські рішення для вирішення проблем, які виникають в роботі суб'єктів фізичної культури і спорту».

Висновки. Проведений аналіз стандарту вищої освіти України зі спеціальності 017 Фізична культура і спорт дозволяє констатувати, що серед загальних компетентностей майбутніх фахівців фізичної культури і спорту визначені такі, оволодіння якими дозволить здійснювати освітню діяльність для сталого розвитку, а саме: усвідомлення цінності громадянського (демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку; здатність примножувати досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство.

Для нового стандарту вищої освіти України зі спеціальності 014.11 Середня освіта (фізична культура) рекомендовано зберегти попередній варіант формулювання загальної компетентності щодо освітньої діяльності для сталого розвитку: «прагнення до збереження навколишнього середовища, реалізації концепції сталого розвитку людства».

Перспективи подальших досліджень полягають у аналізі освітніх програм закладів вищої освіти, які займаються підготовкою майбутніх фахівців

фізичної культури і спорту, на відповідність можливості формування у студентів професійної компетентності для освітньої діяльності в інтересах сталого розвитку.

Література.

1. Міністерство освіти і науки України. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua>

2. Наказ МОН «Про унесення змін до Методичних рекомендацій щодо розроблення стандартів вищої освіти» № 1254 від 01.10.2019. Режим доступу: http://edu-mns.org.ua/img/news/8635/NakMON_1254_19.pdf

3. Сучасна освіта. Ключові освітні компетентності. Режим доступу: <https://osvita.ua/school/method/2340/>

4. AGENDA 21 (1992). In: United Nations Conference on Environment & Development. [online] United Nation Sustainable Development. Retrieved from: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/Agenda21.pdf>

5. Sport as an enabler of sustainable development (2018). Resolution adopted by the General Assembly. A/RES/73/24. Retrieved from: <https://undocs.org/en/A/RES/73/24>

Науковий керівник: Гаркуша С.В., професор, доктор педагогічних наук